

11. HAFTA

2.1.3.1. Peygamber Kıssaları

i. Hz. Âdem-İblîs Kıssası¹ ve Hz. Âdem ile Ailesinin Kıssası²

Kur'ân'a göre yeryüzünde yaşayan insanların atası, Hz. Âdem'dir. O, aynı zamanda ilk vahiy alan insan, yani peygamberler zincirinin ilk halkasıdır.³ Hz. Âdem'in yaratılışına ilişkin halk arasında yaygınlık kazanmış bulunan *Yaratılış Kıssası*, Kur'ân kaynaklı değildir. Hz. Âdem ve oğulları arasında geçen hadiselerle ilgili anlatılanlar, genellikle Kitâb-ı Mukaddes kökenlidir.⁴

"İblîs, şeytanın ismi değil içine düştüğü açmazı en güzel biçimde ifade eden sıfatıdır. *el-İblâs*, "belanın şiddeti karşılığında düş kırıklığına uğrayarak umutsuzluğa kapılmak" anlamına gelir.⁵ Kelime, Kur'ân'da bu anlamda kullanılmıştır.⁶ Zira onu İblîsleştiren umutsuzluktur. Allah'la ilişkisinin anlatıldığı yerlerde İblîs, Âdem'le ilişkisinin anlatıldığı yerlerde Şeytan olarak anılır. Sözü'n özü: Allah'tan umut kesmek, insanı İblîsleştirir."⁷

Kur'ân, özellikle Hz. Âdem'in yaratılış sürecinde İblîs'in Yüce Allah'ın emrine karşı büyüklenmesini gündeme taşır. Bütün meleklerin Allah'ın emrine amade olduğu bir platformda o, yaratılış hammaddesini gerekçe göstererek Âdem'in kendisinden daha alt bir tabakada yer aldığı bahanesiyle emre isyan eder ve ilahî huzurdan kovulur. Allah'ın yarattığı varlıklar karşısında büyüklenmenin insan hayatına olumsuz katkıları bağlamında bu kıssa, bireye son derece önemli ibretler sunmaktadır.

Hz. Âdem ve eşinin Allah'ın verdiği nimet karşısında nasıl şeytanın oyununa geldikleri Kur'ân'da dikkat çekici bir üslupla dile getirilmektedir. Zira Yüce Allah, Hz. Âdem ile Hz. Havva'nın cennette yaşamalarına ve orada bulunan-yaklaşmalarını yasakladığı bir tek ağaç dışında- her çeşit meyve ve diğer nimetlerden faydalanmalarına müsaade etmiştir. Ayrıca şeytanın, bu cennetten çıkartılmalarına neden olabilecek kadar tehlikeli ve açık bir düşman olduğunu da kendilerine bildirmiştir. Bu uyarıya rağmen şeytan, Hz. Âdem ile Hz. Havva'nın cennetten kovulmalarına sebep olacak fiili işlemlerini sağlamış ve o ikisi bu güzel mekândan kovulmuşlardır. Daha sonra yaptıklarından pişman olup Allah'a tevbe etmişler; Allah da tevbelerini kabul edip onları bağışlamıştır.⁸

Hz. Âdem kıssası içerisinde ele alınan ve insanlar arasında *Hâbil-Kâbil*⁹ Olayı olarak bilinen anlatımdaki hadisenin özeti ise, kısaca şu şekildedir: Âdem'in iki oğlu, Allah'a birer kurban sunmuşlardır. Birinden kabul edildiği halde diğerinden kabul edilmemiştir. Kurbanı kabul edilmeyen (Kâbil), haset ve kıskançlığının esiri olup kardeşini öldürmüş ve kaybedenlerden olmuştur.¹⁰

ii. Hz. İdrîs Kıssası¹¹

Kur'ân-ı Kerîm'de sadece iki yerde ismi geçen Hz. İdrîs hakkında tefsir kaynaklarında ve tarih kitaplarında çok farklı ve ayrıntılı bilgiler yer almaktadır. İbn Mes'ûd, İbn Abbas, Mücahid

¹ Bakara 2/30-39; A'râf 7/11-25; Hicr 15/26-44; İsrâ 17/61-65; Kehf 18/50; Tâhâ 20/115-127; Sâd 38/71-85.

² Bakara 2/30-39; Mâide 5/27-31; A'râf 7/11-25; Hicr 15/26-44; Tâhâ 20/115-123.

³ Süleyman Hayri Bolay, "Âdem", *DİA*, İstanbul: TDV Yayınları, 1988, I, 358.

⁴ Ömer Özsoy ve İlhami Güler, *Konularına Göre Kur'ân (Sistemik Kur'ân Fihristi)*, Ankara: Fecr Yayınları, 2006, s. 704. Daha geniş bilgi için bk. Ebû İshâk Ahmed b. Muhammed b. İbrâhîm en-Nisâbü'rî Sa'lebî, *Kıssasü'l-Enbiyâi'l-Müsemmâ 'Arâisi'l-Mecâlis*, Kahire: Dâru İhyâi'l-Kütübî'l-'Arabî, ty., ss. 21-25; Mustafa Asım Köksal, *Peygamberler Tarihi*, Ankara: TDV Yayınları, 2004, I, 27-64; Ateş, *Kur'ân'da Peygamberler Tarihi*, ss. 24-50.

⁵ İsfehâni, *Müfredât*, s. 59.

⁶ En'âm 6/44; Rûm 30/12, 49.

⁷ İslâmoğlu, *Hayat Kitabı Kur'ân*, s. 16.

⁸ Bakara 2/35-37.

⁹ Hz. Âdem ile Hz. Havva'nın ilk iki oğlu. (Ömer Faruk Harman, "Hâbil ve Kâbil", *DİA*, İstanbul: TDV Yayınları, 1996, XIV, 376). Hâbil ve Kâbil hakkında geniş bilgi için bk. Abdulvehhâb en-Neccâr, *Kıssasü'l-Enbiyâ*, Beyrut: Dâru İhyâi't-Türâsi'l-'Arabî, ty., ss. 22-23; Harman, "Hâbil ve Kâbil", ss. 376-378; Mustafa Öztürk, "Kur'ân, Kitâb-ı Mukaddes ve Sümer Mitolojisinde Hâbil-Kâbil Kıssası", *ÇÜİFD*, c. IV, sy. I, Ocak-Haziran 2004, ss. 147-164.

¹⁰ Mâide 5/27-31.

¹¹ Meryem 19/56-57; Enbiyâ 21/85-86.

ve Dahhak, İdrîs isminin Saffât 133'te geçen İlyas peygamberin diğer bir adı olduğu yorumunu yapmışlardır. Meryem 58'de "Âdem'in neslinden" denilmesi, Hz. İdrîs'in çok daha erken dönemde yaşamış bir peygamber olduğu anlamına gelir. "İdrîs, İlyas'tır" sonucunu üreten klasik yorumlara dayalı *yeniden doğuş* söylemi de mesnetsizdir. Bu yorumlar, onun Eski Ahit'teki *Hanok*'la özdeşleştirilmesinden kaynaklanmaktadır. İdrîs ismi, "ders, öğrenim, bilgi"ye delalet eder. Bazı çağdaş müfessirler, Mısırlılarca sonradan tanrılaştırılan bilge kişi Osiris'in Arapçalaşmış şekli olduğu görüşündedirler. Kadim hikmetin babası olarak bilinen Hermes'in (trismegistos) Hz. İdrîs olduğu yorumlarını, ismin delaleti de doğrular gibidir. Meryem 57'deki yüce konum da, Hz. İdrîs'in hikmetin babası oluşunu teyit eder.¹²

Hz. İdrîs'in terzi olduğu, her iğne saplayışında "Sübhânellâh" dediği, günün sonunda yeryüzünde ibadeti ondan daha fazla olan hiç kimsenin bulunmadığı İbn Abbas'tan rivayet edilmektedir.¹³ "Biz onu yüce bir mekâna yükselttik"¹⁴ anlamındaki âyet izah edilirken kendisine peygamberlik verilmesinin yanında kalemle yazı yazan, elbise diken, hesap ve yıldız ilmiyle uğraşan ilk insanın İdrîs olduğu belirtilmektedir.¹⁵

iii. Hz. Nûh ve Kavminin Kıssası¹⁶

Hz. Nûh, Kur'ân'da diğer peygamberlere oranla daha geniş bir şekilde tanıtılan ve *ulü'l-'azm* olarak bilinen beş büyük peygamberden biridir.¹⁷ Kur'ân, yirmi sekiz sûrede onunla ilgili bilgi içerir ve kırk üç yerde onu ismen zikreder. Kur'ân'ın yetmiş birinci sûresi Nûh sûresidir ve baştan sona onun tevhîd mücadelesini konu edinir. Ancak Kur'ân, Hz. Nûh'un hayatına ilişkin sadece onun peygamber olarak görevlendirildikten sonraki aşamasından bahseder. Peygamberliğine ve getirdiği ilâhî mesaja inanmayan putperest kavmi tufanla helak edildiği için söz konusu tufan onun adına nispetle Nûh tufanı olarak bilinir.¹⁸

Kur'ân'ın bildirdiğine göre Hz. Nûh, dokuz yüz elli sene aralarında kaldığı ve Vedd, Süva, Yağûs, Ya'ûk ve Nesr diye anılan putlara tapan kavmini, başlarına gelecek azapla korkutmak ve bir olan Allah'a ibadete davet etmek üzere peygamber olarak gönderilmiştir. Fakat kavminin ileri gelen zengin takımı, onun şaşkın birisi olduğunu ileri sürmüştür. Nûh ise şaşırmadığını, Allah'ın elçisi olarak O'nun emrini yerine getirdiğini, öğüt verdiğini, bilmediği şeyleri Allah'ın kendisine bildirdiğini, kendi içlerinden bir uyarıcının çıkıp kendisine vahyedilen ilâhî mesaj ile insanları uyarmasında garip bir şey olmadığını defalarca söylemesine rağmen, kavmi davetini reddetmiştir. Bunun üzerine Hz. Nûh, kendisine inananlarla birlikte Allah'ın emriyle inşa ettiği gemiye binip kurtulmuş, inkârcı kavmi ise tufanda boğularak helak olmuştur.

iv. Hz. Hûd ile 'Âd kavminin Kıssası¹⁹

Hz. Hûd'un şeceresi hakkında İslâmî kaynaklarda farklı rivayetler bulunmakla birlikte genellikle 'Âd b. Us b. 'Aram b. Sâ'm b. Nûh'a dayandırılmakta ve İbrânîlerin atası sayılan Eber (Âbir)'le aynı kişi kabul edildiği gibi onun oğlu olarak da gösterilmektedir.²⁰

¹² Sa'lebî, *Kıssasü'l-Enbiyâ*, ss. 42-43; Neccâr, *Kıssasü'l-Enbiyâ*, ss. 24-26; A. J. Wensinck, "İdrîs", *MEB İslâm Ansiklopedisi*, İstanbul: MEB Yayınları, 1964, V/II, 933-935; Ömer Faruk Harman, "İdrîs", *DİA*, İstanbul: TDV Yayınları, 2000, XXI, 478-480; İslâmöğlü, *Hayat Kitabı Kur'ân*, s. 588; Köksal, *Peygamberler Tarihi*, I, 77-84; Ateş, *Kur'ân'da Peygamberler Tarihi*, ss. 51-53.

¹³ Ebu'l-Fidâ İsmail b. Ömer İbn Kesîr, *Tefsîru'l-Kur'âni'l-'Azîm*, Beyrut: 1980, V, 236.

¹⁴ Meryem 19/57.

¹⁵ Râzî, *Mefâtihu'l-Ğayb*, XXI, 233.

¹⁶ Âl-i İmrân 3/33; En'âm 6/84; A'râf 7/59-64; Tevbe 9/70; Yûnus 10/71-73; Hûd 11/25-49; İbrâhîm 14/9-18; İsrâ 17/3; Meryem 19/58; Enbiyâ 21/76-77; Hacc 22/42-43; Mü'minûn 23/23-30; Furkân 25/37; Şu'arâ 26/105-122; 'Ankebût 29/14-15; Ahzâb 33/7; Saffât 37/75-82; Sâd 38/12-14; Mü'min 40/5-6; Şûrâ 42/13; Kâf 50/12-14; Zâriyât 51/46; Necm 53/52; Kamer 54/9-16; Hadîd 57/26; Tahrîm 66/10; Hâkka 69/11-12; Nûh 71/1-28.

¹⁷ Ahzâb 33/7-8. Bu âyette zikredilen beş peygamber, Ahkâf 35'e dayanılarak müfessirler tarafından *Ulü'l-'Azim Peygamberler* olarak tanımlanmışlardır. (Taberî, *Câmi'u'l-Beyân*, XXVI, 37; Kurtubî, *el-Câmi' li Ahkâmi'l-Kur'ân*, XVI, 220. Ayrıca bk. Demirci, *Tefsir Terimleri Sözlüğü*, ss. 269-270).

¹⁸ Sa'lebî, *Kıssasü'l-Enbiyâ*, ss. 46-53; Neccâr, *Kıssasü'l-Enbiyâ*, ss. 30-36; Derveze, *et-Tefsîru'l-Hadîs*, II, 228-229; Bernhard Heller, "Nûh", *MEB İslâm Ansiklopedisi*, İstanbul: MEB Yayınları, 1964, IX, 344-346; Köksal, *Peygamberler Tarihi*, I, 85-113; Özsoy ve Güler, *Konularına Göre Kur'ân*, s. 708.

¹⁹ A'râf 7/65-72; Tevbe 9/70; Hûd 11/50-60; İbrâhîm 14/9-18; Hacc 22/42-43; Mü'minûn 23/31-41; Şu'arâ 26/123-140; Sâd 38/12-14; Fussilet 41/14-16; Ahkâf 46/21-28; Kâf 50/12-14; Zâriyât 51/41-42; Necm 53/50-51; Kamer 54/18-22; Hâkka 69/4-8; Feccr 89/6-14.

²⁰ Sa'lebî, *Kıssasü'l-Enbiyâ*, ss. 53-57; Neccâr, *Kıssasü'l-Enbiyâ*, ss. 49-53. Daha geniş bilgi için bk. Derveze, *et-Tefsîru'l-Hadîs*, II, 231; Köksal, *Peygamberler Tarihi*, I, 115-122; Ateş, *Kur'ân'da Peygamberler Tarihi*, ss. 78-82; Özsoy ve Güler, *Konularına Göre Kur'ân*,

Hız. Hûd, 'Âd kavmine peygamber olarak gönderilmiştir. 'Âd, Nûh'un torunlarından Avs'ın oğludur. Avs'ın babası İrem, onun babası da Hız. Nûh'un oğlu Sâm'dır. Tarihçiler ve müfessirler Hız. Nûh'un torunlarından 'Âd'a nispet edilen kavmi, 'Âd-ı ûlâ ve 'Âd-ı uhrâ şeklinde ikiye ayırırlar. Hız. Hûd'un peygamber olarak gönderildiği kavim, 'Âd-ı ûlâ'dır.²¹

İnsanlık tarihinde dillere destan olmuş efsanevî İrem Bağları'nın sahibi olan bu kavim,²² refahın verdiği şımarıklık nedeniyle Hûd peygamberin mesajına inanmadılar ve sonunda Allah tarafından helak edildiler.

v. Hız. Sâlih ile Semûd Kavminin Kıssası²³

Semûd kavmine peygamber olarak gönderilen Hız. Sâlih, Hız. Nûh'un torunlarındanıdır. O, Semûd kavmi içinde baba ve ana soyu bakımından seçkin ve üstün bir şahsiyetti. Kendisi ticaretle meşgul olurdu. Onun peygamber olarak gönderildiği Semûd kavmi, 'Âd-ı uhrâ olarak da bilinirdi.²⁴

Semûd, "az su" anlamına gelen *semûd*'den türetilmiştir.²⁵ Kökenleri Hız. İsmail'den önceki döneme dayanan ve 'Arabû'l-Ârîbe (Saf Arap) olarak isimlendirilen nesli kesilmiş eski Arap kabilelerinden birisidir.²⁶ "Semûd, bir su uygarlığıdır. Yılda yağması beklenen az miktardaki suyu kayalarda açılan sarnıçlarda biriktirip tasarruflu kullanarak inşa edilen görkemli bir medeniyettir. Öte yandan Semûd kavminin görkemli medeniyetini inşa ettiği *Hicr*, "kayalık arazi" ya da "kapalı havza" anlamına gelir. Kadim zamanlardan beri tarihi kayıtlarda yer alan bir mekândır."²⁷

Semûd kavmi, Sâlih peygamberi ve mesajını yalanladılar. Yüce Allah tarafından imtihan için kendilerine gönderilen kamu malı bir deveyi önce susuz bıraktılar, sonra işkenceyle öldürdüler. Sonunda kaya gibi sağlam mekânlarında onlar da helak edildiler.

vi. Hız. İbrâhîm Kıssası²⁸

Hız. İbrâhîm, Kur'ân'a göre Âzer'in oğludur.²⁹ Babasına bu isim kuvvetli bir ihtimalle uşağının adı olan Elazar'a nispetle verilmiştir.³⁰

Yahudîlik, Hıristiyanlık ve İslâm tarafından en büyük ata ve temel referans noktası kabul edilen Hız. İbrâhîm hakkında Yahudi ve İslâm kaynaklarında pek çok bilgi yer almaktadır. Söz konusu bilgiler, genelde Hız. İbrâhîm'in tevhit inancını yerleştirmek üzere verdiği mücadeleleri esas almaktadır.³¹ Zira Kur'ân, onun putperest kavmiyle giriştiği akılcı tevhit mücadelesine önemli bir yer ayırmaktadır.

Hız. İbrâhîm'in yaşadığı dönem tam olarak bilinmemekle birlikte onun Irak'ta, Kildânîlerin Ur kentinde doğduğu, orada vahye mazhar olduğu,³² kavminin putperestliğine karşı çıkınca kral

s. 715.

²¹ Celal Kırcâ, "'Âd", *DİA*, İstanbul: TDV Yayınları, 1988, I, 334.

²² İslâmoğlu, *Hayat Kitabı Kur'ân*, s. 1255.

²³ A'râf 7/73-79; Tevbe 9/70; Hûd 11/61-68; İbrâhîm 14/9-18; Hicr 15/80-84; Hacc 22/42-43; Şu'arâ 26/141-159; Neml 27/45-53; Sâd 38/12-14; Fussilet 41/17-18; Kâf 50/12-14; Zâriyât 51/43-45; Necm 53/50-51; Kamer 54/23-31; Hâkka 69/4-5; Burûc 85/17-20; Fecr 89/9-14; Şems 91/11-15.

²⁴ Ahmet Güç, "Sâlih", *DİA*, İstanbul: TDV Yayınları, 2009, XXXVI, 32-33; Köksal, *Peygamberler Tarihi*, I, 125. Hız. Sâlih hakkında geniş bilgi için bk. Sa'lebî, *Kıssasul-Enbiyâ*, ss. 57-63; Neccâr, *Kıssasul-Enbiyâ*, ss. 56-67; Derveze, *et-Tefsîru'l-Hadîs*, II, 233; Fr. Buhl, "Sâlih", *MEB İslâm Ansiklopedisi*, İstanbul: MEB Yayınları, 1967, X, 127.

²⁵ İsfehânî, *Müfredât*, s. 79.

²⁶ Celal Kırcâ, "Semûd", *DİA*, İstanbul: TDV Yayınları, 2009, XXXVI, 500.

²⁷ İsfehânî, *Müfredât*, s. 107; İslâmoğlu, *Hayat Kitabı Kur'ân*, s. 492.

²⁸ Bakara 2/124-136, 140-141, 258-260; Âl-i İmrân 3/65-68, 84, 96-97; Nisâ 4/54-55, 125, 163-164; En'âm 6/74-84, 161-163; Tevbe 9/70, 113-114; Hûd 11/69-76; Yûsuf 12/6; İbrâhîm 14/35-41; Hicr 15/51-60; Nahl 16/120-122; Meryem 19/41-50; Enbiyâ 21/51-73; Hacc 22/26-29, 42-43; Şu'arâ 26/69-104; 'Ankebût 29/16-27, 31-32; Ahzâb 33/7-8; Saffât 37/83-113; Sâd 38/45-47; Şûrâ 42/13; Zuhruf 43/26-28; Zâriyât 51/24-37; Necm 53/33-42; Hadîd 57/26; Mümtehan 60/4-6; A'lâ 87/18-19.

²⁹ En'âm 6/74.

³⁰ A. J. Wensinck, "İbrâhîm", *MEB İslâm Ansiklopedisi*, İstanbul: MEB Yayınları, 1964, V/II, 878.

³¹ Ömer Faruk Harman, "İbrâhîm", *DİA*, İstanbul: TDV Yayınları, 2000, XXI, 266-267. Daha geniş bilgi için bk. Sa'lebî, *Kıssasul-Enbiyâ*, ss. 63-88; Neccâr, *Kıssasul-Enbiyâ*, ss. 70-79; Derveze, *et-Tefsîru'l-Hadîs*, III, 141-142; Wensinck, "İbrâhîm", ss. 878-880; Köksal, *Peygamberler Tarihi*, I, 141-171.

³² Sa'lebî, *Kıssasul-Enbiyâ*, ss. 63-88; Neccâr, *Kıssasul-Enbiyâ*, ss. 70-79; Köksal, *Peygamberler Tarihi*, I, 141-171.

tarafından ateşe atıldığı, fakat Allah'ın emri ile ateşin kendisini yakmadığı³³ bilgisi kaynaklarda mevcuttur.³⁴

Kur'an'ın kişilik, doğruluk ve dürüstlük abidesi olarak nitelediği³⁵ Hz. İbrâhîm'le ilgili Kur'an'da sahip olduğu arı-duru inanç, babası ve putperest kavmi ile giriştiği tevhid mücadelesi, oğlunu kurban etme konusundaki başarılı samimiyet sınavı, Kâbe'nin temellerini yükseltmesi, kendisinin ve eşinin yaşlılığına rağmen oğulları İshak'ın dünyaya gelmesi, kuşlara komuta etmesi gibi konular ele alınır.

vii. Hz. Lût ile Kavminin Kıssası³⁶

Hz. Lût, Hz. İbrâhîm'in kardeşi Haran'ın oğludur. Kuzey Mezopotamya (Ur)'da ona inanmış, onunla birlikte Filistin'e hicret etmiş, bugünkü Ürdün Ölü Denizi kıyısında vaktiyle kurulu olan Sodom ve Gomorra halkının hem yöneticisi hem de peygamberi olmuştur. Amonluların ve Moabluların atasıdır.³⁷

Kur'an-ı Kerim'de Hz. Lût'un Hz. İbrâhîm'in tebliğini kabul ettiği, onunla birlikte bereketli ülkeye ulaştırıldığı, diğer peygamberler gibi üstün kılındığı, kendisine ilim ve hikmet verildiği, sâlihlerden olduğu, ilâhî rahmete kabul edildiği ve livâtâ fiilini işleyen bir kavme peygamber olarak gönderildiği bildirilmektedir. Uyarılarına rağmen söz konusu ahlâksızlıktan vazgeçmeyen kavmi ile verdiği tevhid ve ahlâk mücadelesi Kur'an'da genişçe ele alınmaktadır. Sonunda Lût kavmi, korkunç bir depremle helak edilmiş, Lût'un kafir karısı dışında ona inananlarla birlikte aile bireyleri kurtarılmıştır.

viii. Hz. İsmâîl Kıssası³⁸

Hz. İsmâîl, Hz. İbrâhîm'in Mısırlı cariye Hacer'den doğma oğludur. İslâm kaynaklarına göre babası onu, annesi Hacer'le birlikte Filistin'den getirip bugün Mekke'deki Ka'be'nin bulunduğu yere koymuştur. Hz. İsmâîl, bu bölgede yaşayan Ârîbe Araplardan Cürhüm Kabilesi'nden bir kızla evlenmiştir.³⁹ İşte Kureyş Kabilesi onların soyundan gelmektedir.⁴⁰

Kur'an'da Hz. İsmâîl'in kendisini Allah adına kurban etmek isteyen babası Hz. İbrâhîm'e itaat ve teslimiyeti dramatik bir şekilde anlatılır.⁴¹ Bu kıssa, günümüz insan ve toplumuna özellikle Allah'a kulluk ve teslimiyet ile ana-babaya itaat konusunda son derece önemli ibretler sunmaktadır.

ix. Hz. İshâk Kıssası⁴²

Yahudilerin Hz. İbrâhîm'den sonra ikinci atası olan ve yaklaşık olarak M.Ö. XIX-XVIII. yüzyıllarda yaşayan Hz. İshâk,⁴³ Hz. İbrâhîm'in Sâre adlı eşinden oğludur.⁴⁴ Onun dünyaya gelişi hakkında şu bilgiler söz konusudur: İbrâhîm'in karısı Sâre kısır olduğundan, kocasının mülküne bir varis yetişmesi için kendi cariyesi Hacer'i İbrâhîm'e odalık vermişti. Hacer İsmâîl'i doğurdu. Daha sonra yaşlılığına rağmen Sâre de hamile kalıp İshak'ı doğurdu. Kendi çocuğu olunca,

³³ Enbiyâ 21/68-70.

³⁴ Wensinck, "İbrâhîm", ss. 878-880; Köksal, *Peygamberler Tarihi*, I, 141-171.

³⁵ Meryem 19/41; Sâd 38/45.

³⁶ En'âm 6/86; A'râf 7/80-84; Hûd 11/74-83; Hıcr 15/57-77; Enbiyâ 21/71-75; Şu'arâ 26/160-175; Neml 27/54-58; 'Ankebût 29/26-35; Saffât 37/133-138; Sâd 38/12-14; Kâf 50/12-14; Kamer 54/33-39; Tahrîm 66/10.

³⁷ Derveze, *et-Tefsîru'l-Hadîs*, II, 234-235; III, 146; Bernhard Heller, "Lût", *MEB İslâm Ansiklopedisi*, İstanbul: MEB Yayınları, ty, VII, 90-91; Ömer Faruk Harman, "Lût", *DİA*, Ankara: TDV Yayınları, 2003, XXVII, 227-229; Ateş, *Kur'an'da Peygamberler Tarihi*, s. 114. Geniş bilgi için bk. Sa'lebî, *Kıssas'u'l-Enbiyâ*, ss. 90-94; Neccâr, *Kıssas'u'l-Enbiyâ*, ss. 112-116; Köksal, *Peygamberler Tarihi*, I, 245-258.

³⁸ Bakara 2/124-136, 140-141; Âl-i İmrân 3/84; Nisâ 4/163-164; En'âm 6/86; İbrâhîm 14/37-39; Meryem 19/54-55; Enbiyâ 21/85-86; Saffât 37/99-113; Sâd 38/48-49.

³⁹ A. J. Wensinck, "İsmâîl", *MEB İslâm Ansiklopedisi*, İstanbul: MEB Yayınları, 1968, V/II, 1110.

⁴⁰ Ateş, *Kur'an'da Peygamberler Tarihi*, s. 120. Geniş bilgi için bk. Neccâr, *Kıssas'u'l-Enbiyâ*, ss. 101-108; Köksal, *Peygamberler Tarihi*, I, 233-236.

⁴¹ Saffât 37/99-113. Hz. İbrâhîm'in kurban etmek istediği oğlunun Hz. İsmâîl olduğuna dair bilgi için bk. Yazır, *Hak Dini Kur'an Dili*, VI, 443-445; Esed, *Kur'an Mesajı*, II, 918; Muhammed Ali es-Sâbûni, *Safvetü't-Tefâsîr*, Beyrut: Dâru'l-Cil, 1976, III, 37.

⁴² Bakara 2/132-136, 140-141; Âl-i İmrân 3/84; En'âm 6/84; Hûd 11/69-76; Yûsuf 12/6; Meryem 19/49-50; Enbiyâ 21/72-73; 'Ankebût 29/27; Saffât 37/112-113; Sâd 38/45-47.

⁴³ Ömer Faruk Harman, "İshak", *DİA*, İstanbul: TDV Yayınları, 2000, XXII, 519.

⁴⁴ J. Eisenberg, "İshak", *MEB İslâm Ansiklopedisi*, İstanbul: MEB Yayınları, 1968, V/II, 1074; Neccâr, *Kıssas'u'l-Enbiyâ*, ss. 98-100; Köksal, *Peygamberler Tarihi*, I, 239-241.

kocasının mülkünün cariyeden doğan büyük oğlu İsmâîl'e geçmesini istemediğinden Hacer'le çocuğunu o evden (belki de o bölgeden) uzaklaştırmasını kocasından istedi. Çünkü kölelik yasalarına göre, evlenen cariyenin çocuğu, cariyeye sahibinin mülküdür. İşte Sâre bu hakkına dayanarak kendi cariyesi olan Hacer'le çocuğunu bölgeden uzaklaştırmasını kocasından istemiştir.⁴⁵

Kur'ân, Hz. İshâk'ın peygamberliğini teyit edip onun sâlih, erdemli ve dürüst bir kul olduğunu ifade ettikten sonra daha ziyade iyice yaşlanmış olan ve normal şartlarda çocuk sahibi olma imkânı bulunmayan anne-babadan dünyaya gelişi⁴⁶ üzerinde durmaktadır.

x. Hz. Ya'kûb Kıssası⁴⁷

Hz. Ya'kûb, Hz. İshâk'ın Rebeka'dan doğma oğludur. Ya'kûb, büyük kardeşi Esav (Ays) ile ikiz olarak doğmuştur. Elini Esav'ın ökçesinden tutmuş olduğu halde arkasından doğduğu için Ya'kûb diye anıldığı ve kardeşi Esav tarafından öldürülmek korkusuyla dayısının yanına gitmek üzere gündüzleri saklanıp geceleri yürüdüğü için de kendisine İsrâil adı verildiği rivayet edilir.⁴⁸

Ya'kûb Kenan ilinde, kardeşi Esav ise Se'ir'de oturmuş, Allah tarafından kendisine İsrâil (Allah'ın kulu) adı verilen Ya'kûb, İsrâiloğulları'nın atası olurken kardeşi Esav da Edomluların atası olmuştur. Ya'kûb, gelişen olaylar üzerine ailesiyle birlikte Mısır'a gitmiş, orada ölmüş ve vasiyeti üzerine cenazesi Filistin'e getirilip atalarının yanına gömülmüştür.⁴⁹

Kur'ân'da Hz. Ya'kûb'un çocukları olduğu kabul edilen el-Esbât'tan sadece Yûsuf'un ismi geçer⁵⁰ ve kendi adını taşıyan ve kıssasının anlatıldığı bir sûre Kur'ân'da yer alır.

Kur'ân'da Hz. Ya'kûb peygamberden saf, seçkin, kişilik sahibi ve erdemli bir kul olarak söz edilirken onun kıssası daha ziyade oğlu Hz. Yûsuf'un kıssası içerisinde verilir ve baba-oğulun hayatında cereyan eden hadiseler dramatik bir şekilde dile getirilir.

xî. Hz. Yûsuf Kıssası⁵¹

İsrâiloğulları'na gönderilen peygamberlerden olan Hz. Yûsuf, Hz. Ya'kûb'un eşi Rahil'den doğan çocuğudur. Mısır'da hüküm süren Hiksoslar zamanında (M.Ö. 1720-1580) 1700-1600 yılları arasında yaşadığı anlaşılan Hz. Yûsuf'un hayatı hakkında bilinenler diğer peygamberlere nazaran daha fazla olmasına rağmen ayrıntılı bilgi sahibi olma imkânı sunmamaktadır.⁵²

Hz. Yûsuf hakkında hayatının bir bölümü için de olsa en fazla bilgi, Mekke'de nazil olan ve onun adını taşıyan sûrede yer almaktadır. Gördüğü rüyayı babasına anlatması, kardeşlerinin onu kuyuya bırakması, bir ticaret kervanında bulunanlarca kuyudan çıkarılması, Mısır'a götürülmesi, azizin/melikin sarayında kalması, azizin eşinin iftirası sonucu hapse atılması, rüyaları yorumlama yeteneğinin ortaya çıkması, tekrar saray dönüp Mısır maliye bakanlığına yükselmesi, kendisini kuyuya atan kardeşlerinin ona muhtaç olması ve sonunda tekrar ailesine kavuşması gibi yaşadığı olaylara ilişkin pek çok hayat kesiti Yûsuf sûresinde konu edilmektedir.⁵³ Kur'ân'da kıssasının aktarımı detaylı bir şekilde ele alınan ve baştan sona tek pasajda anlatılan tek peygamber Hz. Yûsuf'tur.

xii. Hz. Eyyûb Kıssası⁵⁴

Arap asıllı bir peygamber olan Hz. Eyyûb, önceleri varlık ve sıhhat sahibiyken sonradan

⁴⁵ Neccâr, *Kıssasul-Enbiyâ*, ss. 98-100; Ateş, *Kur'ân'da Peygamberler Tarihi*, s. 127.

⁴⁶ Tevrat'ta anlatıldığına göre Sâre, İshak'ı doğduğunda yüz yaşında idi. (Ateş, *Kur'ân'da Peygamberler Tarihi*, s. 127).

⁴⁷ Bakara 2/132-136, 140-141; Âl-i İmrân 3/84, 93; Nisâ 4/163-164; En'âm 6/84; Hûd 11/69-73; Yûsuf 12/4-102; Meryem 19/1-7, 49-50, 58; Enbiyâ 21/72-73; 'Ankebût 29/27; Sâd 38/45-47.

⁴⁸ Ahmet Suphi Furat, "Ya'kûb", *MEB İslâm Ansiklopedisi*, İstanbul: MEB Yayınları, 1986, XIII, 351; Köksal, *Peygamberler Tarihi*, I, 263. Geniş bilgi için bk. Neccâr, *Kıssasul-Enbiyâ*, s. 119; Ateş, *Kur'ân'da Peygamberler Tarihi*, ss. 128-134.

⁴⁹ Ateş, *Kur'ân'da Peygamberler Tarihi*, ss. 128-129.

⁵⁰ Furat, "Ya'kûb", s. 351.

⁵¹ En'âm 6/84; Yûsuf 12/4-102; 'Ankebût 29/27; Mü'min 40/34-35.

⁵² Ahmet Suphi Furat, "Yûsuf", *MEB İslâm Ansiklopedisi*, İstanbul: MEB Yayınları, 1986, XIII, 441. Daha geniş bilgi için bk. Neccâr, *Kıssasul-Enbiyâ*, ss. 120-144; Köksal, *Peygamberler Tarihi*, I, 271-301.

⁵³ Yûsuf 12/4-102.

⁵⁴ Nisâ 4/163; En'âm 6/84-87; Enbiyâ 21/83-84; Sâd 38/41-44.

yokluk ve hastalık sınavına tabi tutulur. Eşi ve çocukları başta olmak üzere herkes etrafından uzaklaşır. Düştüğü ölümcül dert sırasında takdire şayan bir sabır sergiler. Yüce Allah, onun adını sabrın simgesi olarak ölümsüzleştirir.⁵⁵

Hız. Eyyûb, Edom diyarının bir bölgesi olan ve Ölüdeniz'in güneydoğusunda yer aldığı ifade edilen ya da Celile gölünün kuzeydoğusundaki Hauran'la aynı yer olduğu ileri sürülen Uts şehrinde yaşamıştır.⁵⁶

Kur'ân'da Hız. Eyyûb'a vahiy gönderildiği ve onun hidayete erdirildiği bildirilmekte, ayrıca hastalığıyla ilgili olarak ayrıntıya girilmeksizin özellikle konunun taşıdığı dinî ve ahlâkî mesajı içeren bilgiler verilmektedir.

xiii. Hız. Şu'ayb ile Medyenlilerin Kıssası⁵⁷

Kur'ân'a göre Medyen halkının kardeşi ve onlara gönderilen bir peygamber olan Hız. Şu'ayb hakkında kaynaklarda çok fazla bilgi bulunmamaktadır. Şu kadar var ki müfessirler onu, Hız. Mûsâ ile ilgili olarak Kasas 27-28. âyetlerde geçen meçhul kayınpeder olarak tanıtmışlardır.⁵⁸

Medyen, Kızıldeniz kıyısında Akabe körfezinin doğusunda yer alan bir şehirdir. Eski Ahit'te Medyen adlı bir kent geçmemektedir. Ancak, Midyan isimli bir kabileden ve onun soy kütüğünün varıp kendisine dayandığı Midyan adlı kişiden söz edilir. Sadece bir ses benzerliği değilse - muhtemelen Medyenlilerin büyük atası- Midyan, Eski Ahit'e göre Hız. İbrâhîm'in Katurâ'dan olma oğludur.⁵⁹

Hız. Şu'ayb'ın peygamber olarak gönderildiği Medyen halkının Kur'ân'da zikredilen en belirgin özellik ve yanlışları, ölçü-tartıdan çalmak ve ticarete hile karıştırmaktır. Onun kavmi ile mücadelesi, toplumunda tevhd inancını yerleştirmeye ve söz konusu sıkıntıları gidermeye yönelik olmuştur.

xiv. Hız. Mûsâ, Hız. Hârûn, Firavun ve İsrâiloğulları Kıssası⁶⁰

Kur'ân'da kıssası ayrıntılı bir şekilde anlatılan Hız. Mûsâ, Yahudilik, Hıristiyanlık ve İslâm'a göre büyük bir peygamber ve İsrâiloğulları'nı Firavun'un zulmünden kurtarıp hürriyete kavuşturan bir liderdir. Onun hakkında en önemli bilgi kaynakları, Tevrat ve Kur'ân'dır. Tevrat'ın neredeyse tamamı, Hız. Mûsâ ve liderliğini yaptığı İsrâiloğulları'nın tarihinden ibarettir. Tevrat, Mûsâ'yı peygamberlerin en büyüğü olarak takdim eder.⁶¹ Kur'ân-ı Kerîm'de de adı en çok geçen peygamberdir.⁶²

Kur'ân, Hız. Mûsâ'nın nesebinden bahsetmemekle birlikte İsrâiloğulları'nın hakkında ihtilaf ettikleri pek çok şeyi anlatmakta, bu bağlamda Mûsâ ile Firavun'un haberlerinden bir kısmını gerçek olarak nakletmektedir. Kur'ân'da Hız. Mûsâ hakkında verilen bilgiler, büyük ölçüde Tevrat'la paralellik arz etmektedir. Öte yandan İslâmî kaynaklarda yer alan bilgilerin çoğu, Yahudi dinî literatüründe de bulunmaktadır.⁶³

⁵⁵ İslâmoğlu, *Hayat Kitabı Kur'ân*, ss. 632-633. Hız. Eyyûb hakkında geniş bilgi için bk. Neccâr, *Kıssas'ul-Enbiyâ*, ss. 349-352; Köksal, *Peygamberler Tarihi*, I, 305-320.

⁵⁶ Ömer Faruk Harman, "Eyyûb", *DİA*, İstanbul: TDV Yayınları, 1995, XII, 16.

⁵⁷ A'râf 7/85-93; Hûd 11/84-95; Hıcr 15/78-79; Şu'arâ 26/176-191; 'Ankebût 29/36-37.

⁵⁸ Fr. Buhl, "Şu'ayb", *MEB İslâm Ansiklopedisi*, İstanbul: MEB Yayınları, 1979, XI, 579. Geniş bilgi için bk. Derveze, *et-Tefsîru'l-Hadis*, II, 237-238; Ateş, *Kur'ân'da Peygamberler Tarihi*, ss. 154-159.

⁵⁹ Kitâb-ı Mukaddes, Tekvin 25/2.

⁶⁰ Bakara 2/40-74, 83-93, 122-123, 135-136, 140-141, 211-212, 246-252; Âl-i İmrân 3/10-11, 84, 93-94; Nisâ 4/153-164; Mâide 5/12-13, 20-26, 32, 70-71, 82; En'âm 6/84, 91, 146, 154-160; A'râf 7/103-156, 159-171; Enfâl 8/50-55; Yûnus 10/75-93; Hûd 11/96-100, 110-111; İbrâhîm 14/5-8; İsrâ 17/2-8, 101-104; Kehf 18/60-82; Meryem 19/28, 51-53; Tâhâ 20/9-101; Enbiyâ 21/48-50; Hacc 22/44; Mü'minûn 23/45-49; Furkân 25/35-36; Şu'arâ 26/10-68; Neml 27/7-14, 76-79; Kasas 28/1-43, 76-84; 'Ankebût 29/39-40; Secde 32/23-25; Ahzâb 33/7-8, 69; Saffât 37/114-122; Sâd 38/12-14; Mü'min 40/23-46, 53-55; Fussilet 41/45; Şûrâ 42/13; Zuhruf 43/46-56; Duhân 44/17-33; Câsiye 45/16-22; Kâf 50/12-14; Zâriyât 51/38-40; Necm 53/33-42; Kamer 54/41-42; Saff 61/5; Tahrim 66/11; Hâkka 69/9-10; Müzzemmil 73/15-16; Nâzi'ât 79/15-26; Burûc 85/17-20; A'lâ 87/18-19; Fecr 89/9-14.

⁶¹ Tesniye 34/10.

⁶² Ömer Faruk Harman, "Mûsâ", *DİA*, İstanbul: TDV Yayınları, 2006, XXXI, 207. Daha geniş bilgi için bk. Neccâr, *Kıssas'ul-Enbiyâ*, ss. 155-302; Köksal, *Peygamberler Tarihi*, II, 7-122.

⁶³ Harman, "Mûsâ", s. 211.

Kur'ân'da onun dünyaya gelişi, saraya intikali, Medyen'e gidişi, peygamberlikle görevlendirilişi, İsrâiloğulları'nı kurtarmak için Firavun'a gönderilişi, Firavun'la mücadelesi ve İsrâiloğulları'nı Mısır'dan çıkarışı, Sînâ'da ilâhî emirleri alışı, çöldeki olaylar ve İsrâiloğulları'na rehberlik edişi anlatılmaktadır.

Hız. Mûsâ'nın kardeşi ve onun yardımcısı olarak İsrâiloğulları'na gönderilen bir peygamber olan Hız. Hârûn, Kur'ân'da genellikle Hız. Mûsâ ile birlikte zikredilmektedir. Hârûn Tevrat'ta da fazla yer almamakta ve Hız. Mûsâ'nın yanında ikinci planda kalmaktadır.⁶⁴ Mısır'da İsrâiloğulları'na baskı uygulayan Firavun (muhtemelen II. Ramses) zamanında ve İsrâiloğulları'nın erkek çocuklarının öldürülmesi emrinden önce dünyaya gelmiştir.⁶⁵

xv. Hız. Dâvûd Kıssası⁶⁶

Yahuda soyundan Yesse'nin oğlu olan Hız. Dâvud,⁶⁷ İsrâiloğulları'na gönderilen ve kendisine Zebûr indirilen bir peygamberdir. Hız. Dâvud hakkında Kur'ân-ı Kerîm'de gerek soy kütüğü gerekse hayat hikâyesiyle ilgili ayrıntılı bilgi yoktur. Bu konuda diğere İslâmî kaynaklarda yer alan bilgiler de İsrâiliyyât türünden olup Eski Ahit'teki bilgilerle önemli ölçüde benzerlik göstermektedir.⁶⁸

Kur'ân'da, onun Câlût'u öldürmesi, Allah'ın dağları ve kuşları onun emrine vermesi, ibadete çok düşkün olması, günah işlemekten titizlikle kaçınması, Zebûr'un kendisine verilmesi, sadece davacıyı dinleyerek verdiği hükmün yanlışlığını anlayıp tevbe etmesi gibi konular ele alınmaktadır.

xvi. Hız. Süleymân Kıssası⁶⁹

M.Ö. 970-935 yıllarında babası Dâvud'dan sonra kral olmuş bir İsrâiloğulları peygamberidir. O da yüksek dirâyetiyle İsrâil devletini güçlendirmiş, devlet örgütlerini kurmuş, ekonomiyi canlandırmış ve onun zamanında yöre ülkelerin kral ve prensleri İsrâil devletine vergi vermişlerdir. Sebe Melikesi Belkıs'ın ona vergi vermek ve onunla görüşmek üzere tâ Filistin'e geldiği Neml sûresinde anlatılmaktadır. Bilgisi ve hikmetli sözleriyle ünlenen Hız. Süleymân'ın adı hikmetle eş anlamda kullanılmıştır.⁷⁰

Kur'ân'da Hız. Süleymân kıssasında, onun üstün muhakeme yeteneğinin yanı sıra emrine rüzgârın verilmesi, kendisine kuşların mantığının öğretilmesi, cinler, insanlar ve kuşlardan kurulu bir ordusunun olması, Sebe Melikesi Belkıs'la karşılaşması konuları ele alınmaktadır.

xvii. Hız. İlyâs Kıssası⁷¹

Hız. İlyas, İsrâiloğulları'na Hız. Süleymân'dan sonra gönderilen peygamberlerdendir. M.Ö. 880-850 yıllarında yaşamıştır.⁷² Adı, Kur'ân'da iki yerde İlyâs, bir yerde *İlyâsîn* olarak zikredilir. Kitab-ı Mukaddes'te ismi, İlyâ olarak geçer. Saffât 130'da İlyâsîn olarak geçmesi, müfessirleri pek çok güçlkle karşı karşıya getirmiştir. Bu konuda değişik görüşler söz konusudur: Ya İlyas'ın çoğulu olup İlyas'ı ve soyunu veya İlyas'ı ve tâbilerini kastetmektedir⁷³; ya da metnin bütünlüğünden anlaşıldığı kadarıyla ifade serbestisinden hareketle bu kelimeye sadece kafiye olsun diye *în* ilavesi yapılmıştır.⁷⁴

⁶⁴ Kitâb-ı Mukaddes, Çıkış 6/20; 7/7; Ayrıca bk. Ateş, *Kur'ân'da Peygamberler Tarihi*, ss. 204-206.

⁶⁵ Ömer Faruk Harman, "Hârûn", *DİA*, İstanbul: TDV Yayınları, 1997, XVI, 254.

⁶⁶ Bakara 2/251; Nisâ 4/163; Mâide 5/78; En'âm 6/84; İsrâ 17/55; Enbiyâ 21/78-80; Neml 27/15-16; Sebe' 34/10-11; Sâd 38/17-30.

⁶⁷ Ateş, *Kur'ân'da Peygamberler Tarihi*, s. 215.

⁶⁸ Ömer Faruk Harman, "Dâvud", *DİA*, İstanbul: TDV Yayınları, 1994, IX, 21. Geniş bilgi için bk. Neccâr, *Kıssası'l-Enbiyâ*, ss. 303-316; Köksal, *Peygamberler Tarihi*, II, 180-201.

⁶⁹ Bakara 2/102-103; Nisâ 4/163; En'âm 6/84; Enbiyâ 21/78-82; Neml 27/15-44; Sebe' 34/10-14; Sâd 38/30-40.

⁷⁰ J. Walker, "Süleymân b. Dâvud", *MEB İslâm Ansiklopedisi*, İstanbul: MEB Yayınları, 1979, XI, 172-174; Ömer Faruk Harman, "Süleyman", *DİA*, İstanbul: TDV Yayınları, 2010, XXXVIII, 56-60; Ateş, *Kur'ân'da Peygamberler Tarihi*, s. 221.

⁷¹ En'âm 6/85; Saffât 37/123-132.

⁷² Özsoy ve Güler, *Konularına Göre Kur'ân*, s. 791. Geniş bilgi için bk. Derveze, *et-Tefsîru'l-Hadîs*, III, 144-145; Köksal, *Peygamberler Tarihi*, II, 135-140.

⁷³ Ateş, *Kur'ân'da Peygamberler Tarihi*, s. 208.

⁷⁴ A. J. Wensinck, "İlyâs", *MEB İslâm Ansiklopedisi*, İstanbul: MEB Yayınları, 1968, V/II, 975. Daha geniş bilgi için bk. Ömer Faruk Harman, "İlyâs", *DİA*, İstanbul: TDV Yayınları, 2000, XXII, 160-162.

Kur'ân, onun dürüst ve erdemli bir insan olduğunu ifade ettikten sonra kısca üslubuna uygun bir şekilde Sâffât 123-132. âyetlerde kıssasını nakleder.

xviii. Hz. Elyesa' Kıssası⁷⁵

Hz. Elyesa', İsrâiloğulları peygamberlerindedir ve Hz. İlyas'la çağdaştır. Hz. İlyas'ın tebliğ için sefere çıktığında, yerine onu bıraktığı rivayet edilir. Kitab-ı Mukaddes'te Elişa adıyla geçer. Babasının adı Şafat'tır. Fakat İslâm tarihçileri, babasına Uhtûb adını verirler.⁷⁶

Kur'ân'da ismen zikredilmesine rağmen Hz. Elyesa' hakkında herhangi bir kısca anlatılmaz. Sadece onun da Hz. İsmâîl ve Hz. Zülkifl gibi hayırda öncülük eden, Hz. İsmâîl, Hz. Yûnus ve Hz. Lût gibi çağının diğer insanlarına üstün kılınan bir peygamber olduğu ifade edilir.

xix. Hz. Zülkifl Kıssası⁷⁷

Kur'ân'da sadece iki yerde zikredilen ve kısca denilebilecek bir aktarıma da sahip olmayan *Zülkifl*, "kısmetli kişi" anlamına gelen bir lakaptır. Araplar arasında Zülkifl lakabıyla bilinen bu şahsiyetin Kur'ân'da lakabına yer verilip isminin zikredilmemesi nedeniyle kimliğinin tespiti konusunda farklı görüşler ortaya atılmaktadır. Bu yorumlardan birine göre Zülkifl, Ergani'de makamı bulunan Hezekiel Peygamber'in lakabıdır.⁷⁸

Zülkifl'in, Allah'ın çift isimle andığı beş peygamberden biri olduğu da tefsir kaynaklarında yer alır. Buna göre nasıl ki *İsrâîl* Hz. Ya'kûb'un, *Mesih* Hz. İsa'nın, *Zunnûn* Hz. Yûnus'un, *Ahmed* Hz. Muhammed'in Kur'ân'daki ikinci isimleri ise, *Zülkifl* de Hz. İlyâs'ın ikinci ismidir.⁷⁹

xx. Hz. Yûnus Kıssası⁸⁰

Kur'ân'da kendisine vahiy indirildiği bildirilen bir peygamber olarak tanıtılan Hz. Yûnus, Ninova (Musul)'yı irşad için peygamberlikle görevlendirilmiş, fakat kavmi bir türlü çağrısını kabul etmeyince davetten vazgeçip gemiye binerek Tarsus'a kaçmak istemiştir.⁸¹ Çıkan fırtına sonucu gemi sallanmaya başlayınca gemiciler, geminin yükünü hafifletmek için yolculardan birini denize atmak üzere kur'a çekmişler; birkaç kez tekrarlanan kur'a hep Yûnus'a isabet edince, onu denize atmışlardır. Bir balık onu yutmuş, sonra karaya kusmuştur. Bu kez Rabb'in buyruğunu dinleyerek Ninova'ya giden Yûnus, kırk gün sonra o kentin harap olacağını söylemiş, kent halkı bu uyarı üzerine gönülden tevbe edince, Allah onları bağışlayıp cezalarını kaldırmıştır.⁸² Kur'ân'daki kıssası, yaşanan bu süreci yer ve zaman belirtmeksizin özlü bir şekilde aktarmaktadır.

xxi. Hz. 'Uzeyr Kıssası⁸³

İsrâiloğulları peygamberlerinden olan 'Uzeyr b. Cevre, Hz. Hârûn'un zürriyetindedir. Bahtunnasar zamanında Babil'e sürgün edilen çocuklar arasında bulunan 'Uzeyr, küçük yaşta Tevrat okumaktaydı. Bahtunnasar'ın ölümü sonrası Beytü'l-Makdis'in yeniden inşa edilmesiyle tekrar oraya döndü. Yüce Allah, kırk yaşına bastığında ona hikmet verdi. Yaşadığı dönemde Tevrat'ı onun kadar bilen ve ezberleyen yoktu.⁸⁴

Hz. 'Uzeyr hakkında Kur'ân'da ayrıntılı bir kısca yoktur. Sadece müfessirlerin Bakara 259. âyette zikredilen kişinin Hz. 'Uzeyr olabileceğine dair rivayetlerinin yanı sıra⁸⁵ Yahudilerin,

⁷⁵ En'âm 6/86; Sâd 38/48.

⁷⁶ Özsoy ve Güler, *Konularına Göre Kur'ân*, s. 791. Geniş bilgi için bk. Ateş, *Kur'ân'da Peygamberler Tarihi*, ss. 212-213; Ömer Faruk Harman, "Elyesa'", *DİA*, İstanbul: TDV Yayınları, 1995, XI, 69-70.

⁷⁷ Enbiyâ 21/85-86; Sâd 38/48.

⁷⁸ Özsoy ve Güler, *Konularına Göre Kur'ân*, s. 791. Daha geniş bilgi için bk. Ahmet Suphi Furat, "Zülkifl", *MEB İslâm Ansiklopedisi*, İstanbul: MEB Yayınları, 1986, XIII, 652-654.

⁷⁹ Râzî, *Mefâtihu'l-Ğayb*, XXII, 212.

⁸⁰ Nisâ 4/163; En'âm 6/86; Yûnus 10/98; Enbiyâ 21/87-88; Saffât 37/139-148; Kalem 68/48-50.

⁸¹ Ahmet Suphi Furat, "Yûnus", *MEB İslâm Ansiklopedisi*, İstanbul: MEB Yayınları, 1986, XIII, 435. Geniş bilgi için bk. Neccâr, *Kıssası'l-Enbiyâ*, ss. 353-367; Derveze, *et-Tefsîru'l-Hadîs*, III, 147-148.

⁸² Ateş, *Kur'ân'da Peygamberler Tarihi*, s. 235.

⁸³ Tevbe 9/30-35.

⁸⁴ Köksal, *Peygamberler Tarihi*, II, 279-280. Daha geniş bilgi için bk. Ahmet Suphi Furat, "'Uzeyr'", *MEB İslâm Ansiklopedisi*, İstanbul: MEB Yayınları, 1986, XIII, 87-89.

⁸⁵ Furat, "'Uzeyr'", s. 89.

“Uzeyr, Allah’ın oğludur!”; Hıristiyanların da, “Mesih, Allah’ın oğludur!” şeklindeki yakıştırmalarının kınandığı ve böyle diyenlerin hak ve hakikatten uzak bir anlayışa sahip olduklarının dile getirildiği bir pasaj söz konusudur.

xxii. Hz. Lokmân Kıssası⁸⁶

Kur’ân-ı Kerîm’de kendisine hikmet verildiği bildirilen ve peygamberliği tartışmalı olan Hz. Lokmân’ın Kur’ân tarafından örnek bir kişilik olarak takdim edilmesi, onun Araplarca bilindiğine işaret etmektedir. Rivayete göre ‘Âd kavmi, günahkârlıkları ve Allah’ın elçisini yalanlamaları nedeniyle kuraklıkla cezalandırılınca, bu felaketten sadece Hz. Hûd ve ona inananlarla birlikte yağmur duâsı için Mekke’ye giden ve aralarında Hz. Lokmân’ın da bulunduğu bir grup insan kurtulmuştur. İkinci ‘Âd kavminin çekirdeğini oluşturan bu topluluk, yeni bir kuraklıktan korktukları için Hz. Lokmân liderliğinde Sebe’ bölgesine göç etmişler ve hayatlarını burada sürdürmüşlerdir.⁸⁷

Hz. Lokmân’ın bir peygamber olduğu kanaatiyle onun evladına öğütlerini konu edinen âyetleri ve dolayısıyla Lokmân kıssasını, peygamber kıssaları arasında değerlendirmeyi uygun gördük. Zira Lokman sûresi 12. âyetteki “Biz ona hikmet verdik.” ifadesi, onun vahiyle bir şekilde bulunduğu göstergesi olsa gerektir.

xxiii. Hz. Zülkarneyn Kıssası⁸⁸

Peygamberliği konusunda ihtilaf edilen Hz. Zülkarneyn’in kim olduğu ve ne zaman yaşadığıyla ilgili net bir bilgi söz konusu değildir.⁸⁹ Zira Kur’ân’da kıssası anlatılan Zülkarneyn’in tarihsel kimliği hakkında kaynaklarda farklı anlatımlar yer almaktadır. Bu doğrultuda Araplar tarafından bilinen, çok eski çağlarda yaşamış kahraman bir cihangir olabilir. Makedonyalı İskender veya Himyer krallarından biri olma ihtimali oldukça zayıf görünmektedir.⁹⁰ Kur’ân’daki kullanımı dikkate alınır, “vaktiyle yeryüzünün doğusu ile batısına hakim olmuş cihangir” anlamına geldiği görülür.⁹¹

xxiv. Hz. Zekeriyâ ile Hz. Yahyâ Kıssası⁹²

İsrâiloğulları’na gönderilen son peygamberlerden olan Hz. Zekeriyâ, Filistin’in Roma İmparatorluğu’nun bir eyaleti haline geldiği dönemde Kudüs’te yaşamıştır.⁹³ Abiya takımından olup⁹⁴ Hz. Süleymân’ın soyundan gelmektedir. O, aynı zamanda Süleymân mabedinin din adamı, Yahyâ (Yuhanna) el-Ma’medân’ın babası ve Elizabet’in kocasıdır. Marangozluk yaparak geçimini sağlamıştır. Yaşı hayli ilerlediği bir sırada Allah’tan kendisinin ilmene ve mülküne varis olacak bir çocuk istemiş, Allah da kendisinin ve karısının ihtiyarlığına rağmen ona Yahyâ’yı lütfetmiştir.⁹⁵

Yeni Ahit’te yer alan ve Kur’ân’ın reddetmediği bilgiye göre Hz. Zekeriyâ, Meryem’in teyzesinin kocasıdır. Mabel’in din hizmetlerini yürüten Levililere mensuptur.⁹⁶

Hıristiyan kaynaklarında adı “Yuhanna el- Ma’medân” (Vaftizci Yahyâ) olarak geçen Hz. Yahyâ ise, Hz. Zekeriyâ ve Elizabet’in çocuğu, Hz. İsa’nın teyzesinin oğludur. Hz. Yahyâ, Ürdün Irmağı kıyısında insanları su ile tevbe ettirmiştir, yani vaftiz yapmıştır. O, bir peygamber olarak İsrâiloğulları’na doğru yola gelmeleri, günahattan sakınmaları ve Allah’ın birliğine inanmaları için öğütler vermiştir. Hz. İsa peygamber olduktan sonra öğretilerini yaymaya başlayınca, ona ilk inananlardan biri de Hz. Yahyâ’dır. *Vaftizci Yahyâ* adıyla meşhur olması, Hz. İsa’yı Ürdün

⁸⁶ Lokmân 31/12-19.

⁸⁷ Ömer Faruk Harman, “Lokmân”, *DİA*, Ankara: TDV Yayınları, 2003, XXVII, 205.

⁸⁸ Kehf 18/83-98; Enbiyâ 21/95-96.

⁸⁹ Ahmet Suphi Furat, “Zülkarneyn”, *MEB İslâm Ansiklopedisi*, İstanbul: MEB Yayınları, 1986, XIII, 650.

⁹⁰ İslâmoğlu, *Hayat Kitabı Kur’ân*, s. 573.

⁹¹ Furat, “Zülkarneyn”, s. 650.

⁹² Âl-i İmrân 3/37-41; En’âm 6/85; Meryem 19/1-15; Enbiyâ 21/89-90.

⁹³ Ahmet Suphi Furat, “Zekeriyâ”, *MEB İslâm Ansiklopedisi*, İstanbul: MEB Yayınları, 1986, XIII, 505.

⁹⁴ Kitâb-ı Mukaddes, Luka 1/5.

⁹⁵ Ateş, *Kur’ân’da Peygamberler Tarihi*, ss. 258-259. Geniş bilgi için bk. Köksal, *Peygamberler Tarihi*, II, 291-299.

⁹⁶ Kitâb-ı Mukaddes, I. Tarihler 23-24. Ayrıca bk. Neccâr, *Kıssas’l-Enbiyâ*, s. 368; İslâmoğlu, *Hayat Kitabı Kur’ân*, s. 579.

Irmağı'nda vaftiz etmesi nedeniyledir.⁹⁷

Kur'ân'da Hz. Zekeriyâ ile ilgili olarak kendisi ve eşinin yaşlılığına rağmen Allah'a çocuk için duâ etmesi ve Yâhyâ'nın dünyaya gelişinin yanı sıra Hz. Meryem'le yakınlığı ve onun bakıcılığını üstlenmesi konuları işlenir. Hz. Yâhyâ hakkında ise, kendisine hikmet ve derin muhakeme kabiliyeti bahşedildiği dile getirildikten sonra onun hayırlı bir evlat olduğu ifade edilir.

xxv. Hz. İsâ Kıssası⁹⁸

Kur'ân'da adı geçen ve kendisine İncil verilen Hz. İsâ, *ulü'l-'azm* peygamberlerden biridir.⁹⁹ Hz. İsâ, Allah'ın bir mucizesi olarak Galile bölgesinin Nasıra kasabasında bakire Meryem'den doğmuştur. O, Ürdün Irmağı kıyısında insanları su ile vaftiz eden Hz. Yahyâ'nın yanına gidip onun tarafından vaftiz edilmiştir. Hz. Yahyâ'nın şehit edilmesi üzerine Hz. İsâ tebliğ çalışmalarına başlamıştır. Roma valisi tarafından çarımıha gerilmiş, fakat bu cezadan mucizevî bir şekilde Allah tarafından kurtarılmıştır.¹⁰⁰ Daha sonra içeriğini bilemeyeceğimiz bir şekilde dünya hayatı sona ermiştir.¹⁰¹

Kur'ân'da Hz. İsâ kıssası bağlamında, doğumunun müjdelenmesi, dünyaya gelişi, tebliği, mucizeleri ve dünyevî hayatının sonuna ilişkin konular ele alınır.

⁹⁷ Neccâr, *Kıssası'l-Enbiyâ*, ss. 369-370; Ateş, *Kur'ân'da Peygamberler Tarihi*, ss. 265-266.

⁹⁸ Bakara 2/87, 135-136, 253; Âl-i İmrân 3/42-59, 84; Nisâ 4/156-159, 163-164, 171-172; Mâide 5/15-19, 46-47, 72-75, 78-86, 110-119; En'âm 6/85; Tevbe 9/30-35; Nahl 16/102; Meryem 19/16-34; Enbiyâ 21/91-92; Mü'minûn 23/50; Ahzâb 33/7-8; Şûrâ 42/13; Zuhruf 43/59, 63-65; Saff 61/6, 14; Hadîd 57/27.

⁹⁹ İshak Yazıcı, "Kur'ân'a Göre Hz. İsâ'nın Ref'i ve İlgili Âyetlerin Yorumlarının Tahlili", *OMÜİFD*, sy. XX-XXI, 2005, ss. 69-101. Daha geniş bilgi için bk. Neccâr, *Kıssası'l-Enbiyâ*, ss. 371-467; D. B. Macdonald, "İsâ", *MEB İslâm Ansiklopedisi*, İstanbul: MEB Yayınları, 1986, V/II, 1062-1064; Ömer Faruk Harman, "İsâ", *DİA*, İstanbul: TDV Yayınları, 2000, XXII, 465-472; Ali Sayı, *Kur'ân Etrafında Makaleler*, İzmir: Abam Yayınları, 1994, ss. 51-56.

¹⁰⁰ Mahmut Aydın, *Anahatlarıyla Dinler Tarihi*, İstanbul: Ensar Neşriyat, 2010, s. 330. Hz. İsâ'nın çarımıhtan kurtarıldığına dair âyetler için bk. Nisâ 4/157-158.

¹⁰¹ Hz. İsâ'nın dünya hayatının sona erdiğine dair âyetler için bk. Âl-i İmrân 3/54-55; Mâide 5/116-118. Hz. İsâ'nın dünya hayatının sonlanmasına ilişkin âyetlerin geniş bir yorum ve tahlili için ayrıca bk. Yazıcı, "Kur'ân'a Göre Hz. İsâ'nın Ref'i ve İlgili Âyetlerin Yorumlarının Tahlili", ss. 73-98.